

Zemské desky (Tabulae Terrae)

ZD byly **dokumenty úředního charakteru** (studijní předmět pro diplomatiku), zaznamenávající **majetkové a trestní záležitosti svobodných a šlechticů**, vedené při příslušném zemském soudu. Původně byly pouhými pomocnými záznamy soudního písaře, oficiálními se staly v Čechách za vlády Přemysla Otakara II., na Moravě o něco později. Význam měly až do reformy Josefa II., ale vedly se až do 19. stol. Dnes jsou jejich ekvivalentem katastru nemovitostí.

1. půhonné – trestněprávní záležitosti (půhony = žaloby a obeslání k soudu)
2. trhové – převody nemovitostí
3. zápisné – dlužní
 - větší – dluhy na 100 kop grošů
 - menší – dluhy pod 100 kop grošů
4. památné – rozsudky soudu a usnesení zemského sněmu

Knihy byly vedeny ze začátku v latině, později v němčině nebo češtině. Byly složeny z tzv. **kvarternů**, což byly dvojlisty papíru nebo pergamenu svázané po čtyřech v knihu. Zemské desky v Čechách byly vedeny nejprve jen desky půhonné a trhové. Zápisné desky byly zavedeny až za Karla IV. Lucemburského a desky památné až za Vladislava II. Jagellonského.

Na Moravě se vedly pouze desky půhonné a trhové. Jelikož byly vázány na moravský zemský soud a ten měl dvě sídla – v Brně a v Olomouci, vedly desky v obou městech. Je sjednocení došlo až v polovině 15. století, kdy celý soud přesídlil do Brna.

Slezské zemské desky se dělily na tzv. přední (půhonné) a zadní (trhové). Byly vedeny v Opavském a Krnovském knížectví a později i na Těšínsku.

V roce 1541 dosavadní soubor desek (kromě *půhonného kvaternu z let 1316 - 1325.*) shořel při požáru Malé strany. Zemský sněm je nařídil obnovit a nadále je vést ve dvou kopiích a ukládat na Karlštejně, pro podobné případy. Z finančních důvodů bylo dvojí vedení v roce 1565 zrušeno.

Originály zemských desek jsou uloženy v Národním archivu v Praze (desky z Čech), v Moravském zemském muzeu (moravské desky) a v muzeu v Opavě (slezské desky).

Edice a literatura k tématu

Edice českých desek zemských

Josef Emler (ed.), *Reliquiae tabularum terrae regni Bohemiae anno MDXLI igne consumptarum - Pozůstatky desk zemských Království českého 1541 pohořalých I, II.*, Praha 1870 - 1872

Gustav Friedrich (ed.), *Druhá kniha provolací z let 1395-1410*, AČ XXXV, Praha 1935

Gustav Friedrich (ed.), *Druhá kniha půhonná z let 1407-1530*, Praha 1944

Anna Vavroušková (ed.), *Desky zemské království českého. Řada I. Kvaterny trhové. Svazek 2. Kvatern trhový běžný červená od léta 1542 - 1543 (Desky zemské větší 4)*, Praha 1935

Edice moravských desek zemských

Vincenc Brandl (ed.), *Libri citationum et sententiarum seu - Knihy půhonné a nálezové, svazek I. (zlomek 1378 - 1398), řada olomoucká 1405 - 1411*, Brno 1872, *svazek II. řada brněnská 1406 - 1415, řada olomoucká 1412 - 1420*, Brno 1873,

Edice desek zemských slezských

Jan Kapras (ed.), *Pozůstatky knih zemského práva knížectví Opavského. Díl 1. Knihy přední. Část první (registra soudní 1413 - 1461, 1464 - 1465, 1466 - 1484, půhony 1466 - 1489 a nálezy 1466 - 1484)*, Praha 1906, *Díl 2. Desky zemské. Část první (1431 - 1536)*, Praha 1908
Miroslav Rohlík (ed.), *Opavské zemské desky. Knihy zadní 1537 - 1613*, Opava 1961

(Doporučuji seznam edic a literatury na stránkách <http://www.paleografie.org/UK/>)

HLAVÁČEK, I. – KAŠPAR, J. – NOVÝ, R.: *Vademecum pomocných věd historických*. Jinočany 2004.

Zemské desky digitalizované

Zpracováno Centrem medievistických studií FÚ AV:

<http://147.231.53.91/src/index.php>

(poskytuje široké množství digitalizovaných písemných pramenů z období středověku)